

Knjižnica, knjižničar i život škole

Kovačević, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:999720>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO

Ak. god. 2020./2021.

Maja Kovačević

Knjižnica, knjižničar i život škole

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Mihaela Banek Zorica

Zagreb, siječanj 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

Sadržaj	3
1. Uvod	4
2. Zakonska regulativa i kulturna i javna djelatnost.....	6
2.1 Program kulturne i javne djelatnosti u školi.....	10
2.2. Knjižnica i školski projekt; učenje istraživanjem.....	13
3. Školski knjižničar u koraku s vremenom	15
3.1. Samovrednovanje i vrednovanje rada školskog knjižničara	17
3.2 Primjeri iz prakse školske knjižničarke unutar kulturne i javne djelatnosti u OŠ Ivana Grande	19
4. Zaključak	28
4. Bibliografija	30
Sažetak.....	31
Summary.....	32

1. Uvod

Školska knjižnica svojom je osnovnom djelatnošću neizostavan sastavni dio odgojno-obrazovnog i knjižničnog sustava te je, kao takva, izravni sudionik procesa nastave i učenja. Suvremene školske knjižnice kulturna su, informacijska i intelektualna središta koja ističu i njeguju odgojno-obrazovnu komponentu. U školskom nastavnom procesu sve je više zastupljena projektna nastava, u kojoj učenici zajednički, u suradnji s drugim učenicima, a pod vodstvom učitelja, stječu znanje i spoznaje. Nove tehnologije otvorile su mnoštvo novih izvora, novih mogućnosti i novih pogodnosti školskim knjižničarima u njihovome djelovanju. Budući da su se vremenom i razvojem modernoga društva promijenile potrebe, interesi i navike čitatelja i korisnika školske knjižnice (učenika, učitelja), tako se i uloga školske knjižnice zamjetno promijenila. Najsvježiji primjer je važna i neizostavna uloga knjižničara za vrijeme održavanja online nastave zbog pandemije. Knjižničar postaje izvjestitelj, izvor i pošiljatelj informacija, korisnih poveznica, objedinjuje informacije na jednom mjestu i o njima obavještava. Više nego ikada pomaže i surađuje s kolegama, koristi suvremenu tehnologiju, aplikacije, mnoge dostupne programe u poučavanju, ali i u spajanju učenja, zabave i širenja vidika i saznanja, kako učenika, tako i učitelja. Kako bi rad školske knjižnice bio prepoznat kao kvalitetan i suvremen, školski se knjižničar dužan stručno usavršavati, zbog neprestanih promjena u svijetu tehnologije i informiranja, prihvatiti koncept cjeloživotnoga učenja, napredovati, nadograđivati i obogaćivati svoje iskustvo i svoj rad. U nastavnom procesu i radu u školi, knjižničar upoznaje učenike s novim načinima istraživanja i učenja, na zanimljive i poučne načine korisnicima približava knjižnični fond, otvoren je i spreman na suradnju i timski rad sa svim kolegama, kojega potiče i naglašava njegovu važnost uz onaj individualni, naglašava važnost permanentnog usavršavanja i razvija potrebu za cjeloživotnim učenjem.

U OŠ Ivana Grandje, Soblinec, zaposlena sam od početka svoga radnoga vijeka. Jedanaest godina provela sam u razredu na radnome mjestu učiteljice hrvatskoga jezika, a zatim sam prešla u knjižnicu te radim u knjižnici u matičnoj školi u Soblincu te u maloj knjižnici područne škole u Adamovcu. Prešavši na novo radno mjesto, te kroz dosadašnje iskustvo rada u školskoj knjižnici, spoznala sam važnost i nezamjenjivost knjižničara u životu škole. Knjižničar zaista nije osoba koja zadužuje i razdužuje knjige, već osoba koja ima ključnu ulogu u obrazovnom, odgojnom i kulturnom životu škole.

Autorice knjige Školska knjižnica - korak dalje navode: „Došlo je novo vrijeme s novim položajima, ulogama. Mogućnostima, obvezama i odgovornostima individualnog razvoja koji

školskog knjižničara promiče u menadžera, osobu koja voli promjene, koja je sposobna nove situacije pretvoriti u mogućnosti, povezati novo i staro, slobodna je i otvorena za drugačije i bolje i pri tome uvijek uvažava sugovornike.

Kao menadžer školski knjižničar prihvaća i provodi osnovna načela menadžmenta koja govore o poštivanju i povjerenju prema suradnicima, jačanju osjećaja samovrijednosti i sposobnosti promocijskog komuniciranja i promišljanja zajedničkih ciljeva. Što školski knjižničar kao član tima može učiniti na pridobivanju novih korisnika i održavanju zadovoljstva postojećih? Mora biti i dobar sugovornik, predavač, diplomat, rukovoditelj i tehnolog, pravi profesionalac s pouzdanim vještinama u svakodnevnom radu. Jedna od najvažnijih vještina je znati se reklamirati, ne izolirati se, biti proaktivan u ponudi informacija i imati povjerenja u proces. Tako će imati korisnika za sva vremena, jer on je taj zbog kojeg postoje školska knjižnica i školski knjižničar“ (Kovačević, Lasić-Lazić and Lovrinčević, 2004).

Dokaz gore navedenome pronašla sam u svakodnevnome radu, posebno u organiziranju i provođenju kulturne i javne djelatnosti, koja otvara brojne mogućnosti, a kroz aktivnosti provođenja i ostvarivanja planiranoga razvija se timski rad i partnerstvo te pametnim planiranjem omogućuje aktivno uključivanje i promišljeno ostvarivanje svih školskih zadaća. Budući da je školski knjižničar i njegova djelatnost vrlo važna karika u životu škole, a kulturna i javna djelatnost velikim je dijelom rezultat njegovih vještina, rada i angažmana u školskoj knjižnici i izvan nje, pri samome promišljanju o odabiru teme, nisam niti trenutka dvojila o želji da pišem o Kulturnoj i javnoj djelatnosti škole i ulozi školskog knjižničara. Upravo o kreativnosti, komunikativnosti, stvaralačkoj snazi i osobnosti školskoga knjižničara ovisi planiranje te uspješnost i korisnost realiziranih programskih sadržaja.

Prvo poglavlje donosi prikaz programskih sadržaja kulturne i javne djelatnosti, propisanih i definiranih zakonom i standardom za školske knjižnice. Poseban je naglasak stavljen na opis aktivnosti unutar školske knjižnice, a kao jedan od oblika učenja istraživanjem unutar školske knjižnice, istaknut je školski projekt. Oblici vrednovanja i samovrednovanja, kao načini poticanja i povećanja kvalitete rada školskog knjižničara, opisani su u posebnom poglavlju. Slijede primjeri iz prakse školske knjižničarke u okviru kulturne i javne djelatnosti Osnovne škole Ivana Grande u Soblincu. Na kraju rada, u zaključku, naglašena je i potvrđena važnost provođenja kulturne i javne djelatnosti i knjižničara kao aktivnog izvođača i provoditelja iste.

2. Zakonska regulativa i kulturna i javna djelatnost

Odredbama Zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju propisano je i određeno postojanje i djelovanje školske knjižnice. Prema istom Zakonu: „svaka školska ustanova ima knjižnicu čija je djelatnost sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa u kojem se stručno-knjižnična djelatnost obavlja u manjem opsegu ili uobičajeno i služi za ostvarivanje obrazovnog procesa“ (*Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, no date*).

Standard za školske knjižnice zakonski je akt čiji propisi određuju zadatke i poslanje školske knjižnice.

Zadaci školske knjižnice, kako propisuje Standard, su sljedeći:

- rad na promicanju i unaprjeđenju svih odgojno-obrazovnih oblika rada
- osiguravanje povoljnih uvjeta za učenje
- prihvaćanje i prilagođavanje različitih oblika učenja sukladno očekivanjima sudionika
- podrška i pomoć učenicima u učenju uz poticanje metoda istraživanja i prosuđivanja te poticanje građanskog odgoja
- naglašavanje i poticanje razvijanja svijesti o vrijednostima jezika (materinskog), kulture, znanosti i umjetnosti te multikulturalnosti
- poticanje interdisciplinarnog pristupa nastavi i obrazovanju
- unaprjeđenje duhovnog okruženja škole (*Standard za školske knjižnice, 2000.*).

Školska knjižnica, uz toliko zadaća, svojim je djelovanjem središte, srce i duša škole. Standard propisuje da se djelatnost školske knjižnice odvija kroz tri osnovne programske odrednice: odgojno-obrazovna djelatnost, stručna referalna knjižnična djelatnost te kulturna i javna djelatnost. Odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice odnosi se na neposredan rad školskog knjižničara koji uključuje: sve oblike rada s učenicima, ali i usko surađivanje s učiteljima i stručnim suradnicima te planiranje, programiranje i stručno pripremanje rada, zadovoljavajući sve odgojne i obrazovne kriterije.

Suradnja školskog knjižničara s ostalim nositeljima i sudionicima nastavnog procesa u školi obuhvaća:

- dogovaranje i suradnju sa svim učiteljima i stručnim suradnicima pri odabiru prinova i nabavi knjižnične građe, u skladu s potrebama i interesima

- suradnja i zajednički rad u planiranju i provedbi nastavnih sati i radionica
- sudjelovanje i suradnja u radu s kolegama na odgoju mladeži
- mentorstvo i rad s pripravnicima
- suradnja i zajednički rad na izradi dugoročnog plana rada i razvoja školske knjižnice
- suradnju s ostalim stručnim aktivima
- izradu godišnjeg plana i programa rada školske knjižnice i pisanje izvješća
- usklađivanje plana rada školske knjižnice s godišnjim planom škole
- pripremanje rada u odgojno-obrazovnom području, kao i pripremanje izvannastavnih aktivnosti
- dnevno, tjedno i mjesečno programiranje svih područja rada.

Stručna knjižnična djelatnost obuhvaća:

- planiranje, provedbu, vođenje i rada knjižnice i čitaonice
- upotpunjavanje i nabavu knjižne i neknjižne građe prema utvrđenim potrebama korisnika i izrađenim dezideratama
- izgradnju fonda
- stručnu obradu fonda: inventarizaciju, klasifikaciju i katalogizaciju, signiranje, predmetnu obradu, reviziju i otpis
- izradu korisnih informacijskih pomagala (bilteni prinova, bibliografije, letci i dr.)
- vođenje evidencije o stanju knjižničnog fonda te praćenje
- vođenje statistike o korištenju knjižničnog fonda
- sustavno izvještavanje, upoznavanje i informiranje učenika, učitelja, stručnih suradnika s prinovama te s korisnim sadržajima knjiga, stručnih časopisa
- razmjenu informacija
- prikaze knjiga, novina i časopisa iznesene usmenim ili pisanim putem
- osmišljavanje i sastavljanje korisnih popisa literature i bibliografskih podataka kao pomoć i nadopuna nastavnog procesa pojedinih predmeta te za promicanje i očuvanje kulturne baštine
- zaštita i očuvanje knjižnične građe.

Sadržaj, sastavnice i organizacija kulturna i javne djelatnost škole vrlo su složeni i slojeviti, a uključuju različite vrste aktivnosti poput: pripremanja, organiziranja i izvođenja raznih priredaba, literarnih večeri, tribina, predavanja, književnih susreta, kvizova, projekcija, izložaba, predstavljanja knjiga i dr. Navedene aktivnosti, posebice predstavljanja knjiga i susreti s književnicima, primjer su kako učenicima približiti knjigu, osobu samoga književnika i zainteresirati ih za čitanje. Razne izložbe mogu upotpuniti aktivnost ili se samostalno organizirati, vrlo uspješno nadopunjavaju nastavni proces. Obzirom na trajanje, mogu biti stalne i povremene. Stalne izložbe služe za upoznavanje s novim knjigama i knjižničnom građom, a povremene mogu upotpuniti ili obilježiti određenu prigodu ili temu, obljetnice, važne datume ili događaje. Na ovaj način, uz razvoj radnih navika učenika, knjižnica kvalitetno nadopunjuje redovni odgojno-obrazovni proces. Nacionalni kurikulum navodi da se školska knjižnica neposredno i posredno uključuje u odgojno-obrazovni proces: neposredno kroz knjižnično-informacijsko obrazovanje, a posredno unutar međupredmetne korelacije.

Nacionalni kurikulum navodi da se programski sadržaji knjižnično-informacijskog obrazovanja ostvaruju aktivnostima koja obuhvaćaju tri područja, a to su: 1. čitanje, 2. informacijska pismenost te 3. kulturna i javna djelatnost. U potrazi i uvođenjem novih metoda i pristupa učenju u knjižnici, sve se više nastoji primjenjivati postupke čitanja s razumijevanjem povezujući ih s nastavnim sadržajima. U nastavku je navedeno kako se upute za usvajanje gradiva pojedinih predmeta temelje na pet osnovnih oblika učenja, a to su: iskustvo, povezanost, i suradnja, primjena i prijenos na nove sadržaje. Od samih početaka školovanja učenike je potrebno poticati na čitanje, težiti razvijanju vještine čitanja i čitateljskih navika (pisanjem, prepričavanjem, dramatizacijom, crtanjem, pjevanjem). Realizacijom spomenutih aktivnosti, učenici uviđaju važnost čitanja u svakodnevnom životu i u učenju. Čitanjem obogaćuju svoj rječnik, razvijajući pritom i pisanu i govornu komunikaciju ('Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje', 2011).

Prema spomenutom Kurikulumu, školska knjižnica je mjesto za poticanje i razvijanje vještina informacijske pismenosti. Neophodan je timski rad i suradnja učitelja i stručnih suradnika te stručno i metodičko planiranje. Kurikulum informacijske pismenosti potrebno je razvijati i izgrađivati različitim postupcima kao što su: uočavanje potreba korisnika za informacijama, traženje, uporaba i vrednovanje pronađene informacije. Potrebna je suradnja sa zainteresiranima za timsko učenje, razvijanje i nadograđivanje vještine informacijske pismenosti i njezina svakodnevna primjena u nastavi, a sve u skladu s uzrastom, interesima i sposobnostima učenika. Krajnji je rezultat i veća uspješnost učenika u učenju određenog

predmeta. Potrebno je redovito pratiti potrebe i postignuća učenika te razvoj njihove informacijske pismenosti, ali raditi i na educiranju i razvoju vještina poučavanja učitelja nekim aktivnostima i programima. Prikazivanjem i upoznavanjem primjera iz prakse, treba poticati i evaluirati razne istraživačke projekte kojima je cilj razvoj i unaprjeđenje informacijske pismenosti učenika i učitelja.

2.1 Program kulturne i javne djelatnosti u školi

Kulturna i javna djelatnost sastavni je i neizostavni dio, kako godišnjeg plana i programa rada školske knjižnice, tako i odgojno-obrazovnog rada cijele škole. Školski se knjižničar nalazi u ulozi kreatora, pokretača i koordinatora aktivnosti, događanja i projekata, uz suradnju s učiteljima u školi. Spomenute aktivnosti sadržaji su kulturne i javne djelatnosti i poticaj su za njezino provođenje. Važna je suradnja i izvan škole, kroz komunikaciju i suradnju s drugim školama, udrugama, kulturnim ustanovama kao što su: knjižnice, kazališta, muzeji i dr. Tom suradnjom dolazi do ostvarenja važnoga cilja, a to je odgoj pojedinca te stjecanje i razvoj kulturnih navika i potreba (Pažin- Ilakovac, 2012).

U stvaranju i izradi školskog kurikulumu za tekuću školsku godinu svaka je škola obvezna, osim plana kulturne i javne djelatnosti škole, uvrstiti plan i program rada i aktivnosti školskoga knjižničara, kao i stalih stručnih suradnika. U planiranju i provođenju aktivnosti koje grade kulturnu i javnu djelatnost škole vidljiv je rad, kreativnost i inicijativa knjižničara kao osobe koja koordinira, okuplja, provodi, ali i donosi pozitivnu energiju te dogovara i surađuje sa svim djelatnicima škole. Školske priredbe, posvećene važnim datumima, česte su u nastavnim planovima i programima. Mnogo je važnih, poučnih, maštovitih i zabavnih datuma koje je potrebno i korisno obilježiti na različite prigodne načine. Tijekom cijele školske godine, u razredu ili izvan njega, priredbe mogu na jednostavan način prezentirati učeničke i nastavničke aktivnosti te mogu korisno upotpuniti nastavni proces. Od prvoga dana škole, pozdravljanjem i dobrodošlicom učenicima prvih razreda u školski život i prostor, do oproštaja i zahvale učenicima osmih razreda, kroz iščekivanje Božića, Majčina dana, proljeća, i onih ekološki tematiziranih. Priredbe originalno, maštovito i ciljano prate i obogaćuju život škole. Škole, kao javne ustanove, često organiziraju priredbe za dolaske raznih poznatih osoba, stručnjaka i umjetnika, kako bi pokazale svoj rad. Školski knjižničar može i sam u knjižnici organizirati sličnu priredbu posvećenu piscu, važnoj osobi, datumu ili se može uključiti kroz prezentaciju svojih aktivnosti ili koordinacijom. Priredba može biti zanimljiv i prikladan način za završnu prezentaciju aktivnosti neke skupine u sklopu izvannastavnih aktivnosti (literarne, dramske, novinarske), pod vodstvom ili suradnjom školskog knjižničara.

Književni su susreti najpoznatija i najklasičnija kulturna i javna djelatnost školskog knjižničara. Susret i druženje s književnikom kao autorom, ali i osobom velike stvaralačke energije i mašte, približit će učenicima život, rad i djelo jednog književnika, autora i njegovo zanimanje, ali i knjigu u svim dimenzijama. Na taj će se način među učenicima i zaposlenicima popularizirati knjiga i čitanje, ali i književnik. Iako su oni vrlo korisni, vidljivo je iz

navedenoga, financijski su problemi često razlog zbog kojeg se teže realiziraju. Literarne večeri ili popodneva prate programe i aktivnosti školskih družina, recitatorske, literarne, knjižničarske ili dramske, a bave se raznim književnim sadržajima. Knjižničar može, na zanimljiv i kreativan način, organizirati druženja uz knjigu, čitanje i recitiranje kraćih književnih vrsta ili ulomaka većih dijela. Kako se aktivnosti u školi moraju isplanirati početkom školske godine i uključiti u školski kurikulum, prednost ovakvih događanja je što se mogu vezati uz događaje koji se uvijek pokažu zanimljivima i korisnima, a nisu se mogli se predvidjeti i planirati na početku školske godine (nova knjiga ili ekranizacija neke knjige). Često ih knjižničari provode u Mjesecu hrvatske knjige, od 15. rujna do 15. listopada, ili u sklopu nacionalnog projekta Čitanjem do zvijezda, kada se u cijeloj Hrvatskoj, u isti dan i sat, organiziraju čitanja posvećena aktualnoj i odabranoj temi. Izložbe posvećene prigodnim temama mogu doprinijeti popularizaciji knjižnice. Učenički literarni i likovni radovi, nakon izložbe mogu ukrasiti knjižnicu. Izložba se može pripremati i postaviti u suradnji s učenicima koji trebaju pratiti i istraživati, promovirati i popularizirati kvalitetne sadržaje, a time biti i dobro informirani.

Izborom zanimljivih i aktualnih tema, prilagođenih interesima učenika i učitelja, knjižničar može privući što više zainteresiranih organizacijom jezičnih tribina ili tribina posvećenih jezičnim problemima. Ovu vrstu aktivnosti potrebno je jače propagirati u školama. Škola, ali i školska knjižnica, domaćin je različitim natjecanjima: sportskim, literarnim, glazbenim, likovnim, tehničkim, informatičkim i mnogim drugim. Nagradni natječaji mogu se raspisati i odnositi na literarne radove, obrađivati različite teme (o piscima, knjigama), a mogu postati školska tradicija (unutar obilježavanja i proslave Dana škole ili Dana važnog lokalnog književnika) ili biti povremeni (razne godišnjice, školske, nacionalne i dr.).

Za život škole, dobro je poticati sudjelovanje u natjecanjima koje organiziraju druge škole u Hrvatskoj, ali i u Europi. Posljednjih godina, a posebno sada, u vrijeme pandemije i rada u online okruženju, naglasak je na informatičkoj tehnologiji; takvi oblici aktivnosti lako su dostupni, lako se izvode i zanimljivi su. Učiteljima i knjižničarima ponuđeni su razni zanimljivi alati koji otvaraju brojne mogućnosti: *Loomen*, *MS Teams*, *Google Classroom*, *Yammer*, *Kahoot*, *Wordwall*, *Padlet*, *Powtoon*, *Storyjumper*, *Canva* i mnogi drugi. Brojne su knjižnice razvile svoje mrežne stranice, digitalizirale građu, iskoristile prednosti mrežnih tehnologija te ostvarile kvalitetniju interakciju i suradnju. Izradom ili osuvremenjivanjem mrežnih stranica knjižnice, korisnicima je osigurana i ponuđena veća kvaliteta i brzina usluga. Korištenjem različitih aplikacija i web alata, školske su knjižnice omogućile korisnicima: učenicima, učiteljima, roditeljima i drugima, aktivno sudjelovanje u radu i programima školske knjižnice

(Kovačević and Jasmina, 2014). Školske mrežne stranice postaju, tako, virtualni prostor za učenje, nova saznanja, razmjenu iskustava i informacija te zajedničko stvaranje sadržaja. Virtualna školska knjižnica postaje potrebna i korisna. Učenicima, učiteljima i roditeljima služi kao stranica, tj. baza s digitalnim izvorima i sadržajima za učenike, ali i za izradu digitalnih nastavnih materijala, mjesto za virtualne izložbe, kazališne predstave, razna školska događanja, učenje i zabavu. Školska knjižnica postaje dostupna svima, ali i još veća podrška učenicima, učiteljima, stručnim suradnicima, roditeljima.

Filmske i videoprojekcije također je, uz uporabu suvremene tehnologije, moguće organizirati i smjestiti u ugodno ozračje školske knjižnice te uklopiti u sadržaje svih nastavnih predmeta.

2.2. Knjižnica i školski projekt; učenje istraživanjem

Svaki je projekt vrlo složen zbog promjene različitih metoda rada i uključivanja raznovrsnih aktivnosti, sve do ostvarenja unaprijed zadanoga i preciziranoga cilja projekta. Upravo ta uključenost korisnih i zanimljivih metoda rada te otvorenost za oblike rada koji su slobodniji i opušteniji, omogućuje uspješno uključivanje školskog projekta u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Projekt objedinjuje i povezuje različite nastavne predmete, područja ljudskog djelovanja i znanja. Školska je knjižnica, zato, idealno mjesto za provođenje projekta. Uz obrazovne, nezaobilazni su odgojni učinci projekta. Sudjelovanjem u projektu, učenici stječu samostalnost i odgovornost, zadatku pristupaju kao tim razvijajući suradnju i vještinu komunikacije, pritom svjesni da rade za vlastiti interes, ali i interes drugih kolega (Stričević, 2010).

Projekt treba biti podijeljen na manje cjeline, a provodeći planirane aktivnosti, postižu se očekivani rezultati koji vode do konačnog cilja projekta. Vrijeme trajanja projekta unaprijed je određeno i planirano, a podrazumijeva individualan rad ili rad više sudionika projekta koji, svaki za sebe, imaju određenu odgovornost i samostalnost. Koordinator projekta nadzire aktivnosti i provođenje te se, po završetku projekta, rezultati predstavljaju javnosti. Rad na projektu uključuje mnoštvo zanimljivih, poučnih i inovativnih metoda i oblika rada: razne radionice uz predavanja, grupne radionice, oluje ideja, analize izlaganja ili ponašanja grupe ili pojedinca, igre simulacije, prikupljanje materijala, dokumenata, članaka, razni oblici predstavljanja kao izrada plakata, izlaganja, pisanja članaka, razne kampanje i dr. Zajednički rad i odgovornost na ostvarenju cilja posebno je važan za sve sudionike, a dovodi do zajedničkog uspjeha i zadovoljstva. Autorice knjige Školska knjižnica - korak dalje, ističu kako je školska knjižnica ima sve uvjete da bude idealno mjesto za provođenje projekata. Projektna nastava naglašava i ističe ulogu školske knjižnice unutar samoga kurikulumu koji pretpostavlja interdisciplinarnost, odnosno povezivanje nastavnih i tematskih područja te raznih izvora informacija. Potrebno je razvijati i poticati vještine informacijske pismenosti koje rezultiraju sposobnošću rješavanja stvarnih zadataka unutar nastavnog procesa i učenja, ali i onih koji proizlaze iz interesa ili životnih problema uz korištenje relevantnih izvora (*use of information*). Učenici su izravno uključeni u donošenje odluka važnih za njihov vlastiti život ili život drugih u zajednici, dovodi do podizanje kvalitete života i stjecanja vještina djelovanja i uključivanja u izgradnju demokratskih odnosa (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević, 2004).

Od svoje ideje do završetka, projekt ima određenu strukturu koja se mora zadovoljiti da bi projekt bio uspješno proveden: od planiranja, kroz samu provedbu do evaluacije, a ostvaruje se kroz određene etape trajanja:

1. Rad na izboru teme ili problema na kojem će se temeljiti
2. Pripremanje za rad i plan rada
3. Trajanje i provedba projekta
4. Rezultati projekta prezentirani javnosti
5. Vrednovanje projekta i evaluacija.

Školski se knjižničar može u projekt uključiti na različite načine: kao voditelj samoga projekta ili kao suradnik u provođenju. Njegove ambicije i vještine rezultirat će njegovom ulogom u projektu, na čijem se organiziranju i provođenju može posebno istaknuti. Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice ne uključuje samo sadržaje isključivo unutar škole, nego je itekako važna i uključena lokalna zajednica te se na taj način povezuje škola i društvena sredina. Potrebna je suradnja školske knjižnice s drugim kulturnim i sportskim lokalnim ustanovama.

Dobro je došla i suradnja s narodnim knjižnicama, matičnom službom, te s ustanovama koje organiziraju kreativno provođenje slobodnog vremena djece i mladih, npr. KUD-ovi ili različite amaterske družine. Suradnja se može ostvariti kroz zajedničku organizaciju pa i financiranje odabranih kulturnih i javnih projekata (Šabić, 2004). Upravo spomenuto financiranje može izazvati poteškoće u realizaciji i provođenju nekih aktivnosti kulturne i javne djelatnosti ili nerijetko nemogućnost ostvarivanja planiranoga. Planiranjem i provođenjem raznovrsnih aktivnosti kulturne i javne djelatnosti, školski knjižničar želi, proširiti znanje, ali i pobuditi znatiželju kod učenika, probuditi zadovoljstvo i osjećaj za lijepo, razviti spoznaje i učvrstiti pozitivne stavove učenika, potaknuti njihov kritički odnos prema životu, biti im poticaj i podrška da se oslobode i stvaralački izraze ili pak prepoznati i produbiti njihov talent. Navedeno, kao osobina suvremene škole, bit će lakše postići ukoliko i učenici budu uključeni u organiziranje, pripremanje i izvođenje tih aktivnosti.

Sukladno odredbama UNESCO-vog i IFLA-inog manifesta za školske knjižnice, osnovne zadaće školske knjižnice, bitne za razvijanje pismenosti, informatičke pismenosti, poučavanja, učenja i kulture „trebale bi ispunjavati ciljeve razvojnom politikom i unapređenjem službi, odabirom i prikupljanjem građe, osiguravanjem fizičkog i intelektualnog pristupa odgovarajućim izvorima informacija, poučavanjem i zapošljavanjem stručnog osoblja“ (‘UNESCO-v manifest za školske knjižnice’, 2000.).

3. Školski knjižničar u koraku s vremenom

Kako se mijenja tradicionalna škola koju smo nekada poznavali, tako se mijenja i školska knjižnica, ali i knjižničar. On (p)ostaje stručnjak u koraku s napretkom i razvojem modernoga društva i uvelike koristi i prihvaća novosti informacijskog, informatičkog i digitalnog vremena. Promjene, ali i napredak, vidljivi su već dulji niz godina u samoj metodologiji rada školskog knjižničara. Školski knjižničar sve više primjenjuje suvremene oblike rada s učenicima; on postaje *multidisciplinarni stručnjak*. Velika je prednost što knjižničari imaju puno veću slobodu planiranja i kreiranja neposrednog odgojno-obrazovnoga rada, tako da u svome radu on postaje i organizator, suradnik, koordinator, idejni začetnik, voditelj i donositelj novoga u metodama rada. Sve će navedeno biti lakše i uspješnije ostvareno kvalitetnim formalnim obrazovanjem samih knjižničara, ali uz suvremenu opremu, fond i prostor (Matošević, 2019).

Program rada školskoga knjižničara, prema ranije spomenutom Standardu, podijeljen je na odgojno-obrazovnu djelatnost, koja obuhvaća 60% njegova rada, stručno-knjižničnu i informacijsku te kulturnu i javnu djelatnost, koje svaka obuhvaćaju 20% rada školskoga knjižničara. Preduvjeti za veću kvalitetu rada školskog knjižničara su kvalitetno, originalno i inovativno osmišljen program rada, kvalitetne knjižnične usluge, pažljivo planiran i slojevit odgojno-obrazovni rad te timski rad i poticajna suradnja s ostalim učiteljima i vodstvom škole. Među bitnim pokazateljima kvalitete je otvorenost i dostupnost knjižničara tijekom cijeloga radnog vremena, sami prostor knjižnice koji treba biti funkcionalan i prilagođen uzrastu i potrebama korisnika. Iako novčana sredstva osigurana za opremanje i obnovu školskih knjižnica i knjižničnoga fonda ne pokrivaju njihove potrebe, knjižničar će koristiti svoje znanje, snalažljivost i informiranost te pokušati što uspješnije i bolje povećavati fond nabavom obvezne školske lektire, priručnika i stručne literature, periodike, izgrađivati i upotpunjavati referentnu zbirku, audio-vizualnu građu. Knjižničar je osoba koja donosi novosti i promjene te o tome educira. On potiče učenike i upoznaje ih s oblicima istraživanja i učenja, upućuje ih kako raditi i istraživati samostalno ili u grupi, približava im i promovira knjižnični fond, a u novije vrijeme sve više ih uči pronalaziti i pretraživati informacije o svemu njima potrebnome i zanimljivome: baze podataka, informacijske izvore na internetu (Boras, 2018). Često se školski knjižničar nalazi u ulozi voditelja raznih oblika izvannastavnih aktivnosti poput novinarske skupine,

dramske ili filmske družine, školske zadruge, priprema i koordinira provođenje predstava ili debata.

Određene osobine, umijeća, vještine, ali prvenstveno znanja potrebne su i neophodne školskome knjižničaru za kreiranje i provedbu svih spomenutih zadataka. Od njega se očekuje znanje iz različitih nastavnih i stručnih područja, pedagogije, psihologije, umjetnosti i dr. Neke vještine potrebne knjižničaru su komunikacijske vještine, vještine suradničkoga rada te informacijske vještine, budući da današnja djeca odrastaju u bliskom kontaktu s novim tehnologijama koje imaju ključan utjecaj na njihov kognitivni, emocionalni, ali i društveni razvoj (Banek Zorica, 2015). Tomu treba pridodati još neke važne osobine i kompetencije: osobnost, komunikativnost i vedar duh, životna radost i optimizam, ljubav prema svome radu, umijeće komunikacije s kolegama i učenicima te spremnost na suradnju, poduzetnost, poznavanje i razumijevanje novih metodičkih i pedagoških kretanja. Svojom komunikacijom i samopromocijom, aktivnostima i otvorenim vratima knjižnice, knjižničar može privući učenike i učitelje te ih zainteresirati za ono što radi. Otvorenost i ambicioznost školskog knjižničara naglasit će njegovo značenje u školskoj zajednici, a knjižnicu učiniti nezaobilaznim mjestom učenika i svih ostalih sudionika života škole. Aktivnost knjižničara, dobra praksa i otvorena vrata knjižnice zasigurno će dokazati da školski knjižničar nije osoba koja zadužuje i razdužuje knjige, *lupa žigove* ili pak prepoznaje samo stručne suradnike kao djelatnike potrebne za funkcioniranje škole, a njegov će rad i trud biti prepoznati u školskoj zbornici i učionici. Suvremeni knjižničar, uz svestranost, prilagodljivost i samostalnost u radu s učenicima i kolegama, organizira i vodi rad u knjižnici i čitaonici, izgrađuje knjižnični fond, nabavlja i obrađuje, inventarizira novu građu, vodi knjižničnu statistiku, izrađuje popise knjižnične građe, usmenim ili pisanim putem donosi prikaze knjiga i časopisa, nastoji zaštititi i što bolje očuvati fond itd.

Autorice ranije spomenute knjige *Školska knjižnica-korak dalje* navode kako su najvrjednije vještine *informacijskoga društva* vještine pronalaženja, vrednovanja, prezentacije i prilagođavanja informacija te se na taj način uporabom računala u školskoj knjižnici obogaćuju i šire mogućnosti učenja, komuniciranja i stvaralaštva. Razvoj informacijske pismenosti u školama i školskoj knjižnici još je jedna važna zadaća školskoga knjižničara, koji potiče razvijanje svijesti korisnika o potrebi za informacijom, pomaže u pronalaženju informacija i donosi potrebna znanja. Školskoga su knjižničara autorice, zato, nazvale svojevrsnim menadžerom tj. stručnjakom i voditeljem koji na kreativan način donosi metode i strategije rješavanja različitih problema te upravlja knjižnicom.

3.1. Samovrednovanje i vrednovanje rada školskog knjižničara

Dobro osmišljenoj, planiranoj i jasnoj strategiji, kvalitetnome pristupu i razrađenome planu, uz jasne komunikacijske kanale i poslanje, knjižničari se sve više koriste i standardiziranim vrednovanjima. Proces vrednovanja i samovrednovanja odgojno-obrazovnog procesa postaje, od 2006. godine, zakonom propisan i obvezan, a formiraju se i školska povjerenstva te timovi za kvalitetu rada. Iako je u početku školski knjižničar bio slabije uključen u taj proces, uglavnom kroz ulogu člana školskih povjerenstava i timova, godine istraživanja dovele su do promjena. Postavljalo se sljedeće pitanje na koje se tražio odgovor: postoji li mogućnost da se samovrednovanjem utječe na vrednovanje rada i zvanja školskog knjižničara kao sudionika sustava odgoja i obrazovanja.

Istraživački projekt znakovitoga naziva „Samovrednovanjem do vrednovanja – mi znamo kako!“ pokrenut je s ciljem evaluacije kvalitete i uspješnosti rada školskog knjižničara, kao i njegove profesionalnosti i korisnosti. Rezultati istraživanja pokazali su, usporedbom s ciljevima knjižničarske struke i propisanim standardima, postojeće kvalitativne reference hrvatskog školskoga knjižničarstva te daju korisne smjernice koje vode kvalitativnom unaprjeđenju postojeće razine.

Istraživanje je provedeno pomoću web upitnika koji se sastoji od šest grupa pitanja koja se odnose na tip stručnih suradnika školskih knjižničara u sustavu MZOSa, na stručno usavršavanje te stjecanje kompetencija, na pokazatelje standarda školskih knjižnica, na dostupnost školske knjižnice, na tehnološko-komunikacijsku pismenost knjižničara te na interdisciplinarno povezivanje. Uzorak se sastojao od 667 školskih knjižničara te autori smatraju da je reprezentativan za populaciju školskih knjižničara Hrvatske. Većina knjižničara izrazito dobro obrazovana prema propisanim satima obveznog programa nastavnika/učitelja informacijskim sadržajem. Veliki dio knjižničara sudjeluje na projektima, a čak 40% ispitanika navelo je da su inicijatori projekta ili da su ravnopravni partneri. Česta su interdisciplinarna povezivanja s drugim predmetima u području znanja, najviše s Hrvatskim jezikom, ali i ostalim predmetima (Udina, 2012). Iako su i drugi autori ukazali na sličan zaključak i na neupitnu važnost timskog rada između školskog knjižničara i drugih nastavnika (Slavić, Banek Zorica and Prikratki, 2013), u školama diljem Hrvatske takva suradnja često izostaje.

Zaključak istraživanja dokazuje da su školski knjižničari odlično obrazovani, ali da su, unatoč tome, ipak premalo uključeni u život i rad školskih tijela i strukovnih organizacija. Jedno

od područja koje je potrebno unaprijediti, kako bi se postigao kvalitetan pomak u školskom knjižničarstvu, odnosi se na rad na informacijsko-komunikacijskim i socijalnim kompetencijama školskog knjižničara koje ne smiju ovisiti o njegovim osobnim kompetencijama, nego trebaju biti jasno naznačene u zakonskim aktima. Školski su knjižničari svjesni da je za afirmaciju i prepoznatljivost profesije školskih knjižničara neizostavan njihov individualni doprinos kvaliteti rada te da ista zauzima značajno mjesto unutar sustava Ministarstva znanosti obrazovanja i športa, jednako kao i ostalih učitelja, nastavnika. Matične službe također provode samovrednovanje školskih knjižnica i knjižničara, što uvelike pridonosi povećanju uspješnosti školskih knjižničara i njihovoj sve većoj uključenosti u rad škole.

3.2 Primjeri iz prakse školske knjižničarke unutar kulturne i javne djelatnosti u OŠ Ivana Grande

Iz bogatog sadržaja kulturne i javne djelatnosti Osnovne škole Ivana Grande, Soblinec izdvojeni su projekti pod vodstvom školske knjižničarke te značajnija događanja u kojima je sudjelovala.

Svjetski dan pismenosti obilježen je izložbom te različitim sadržajima kao što su: usporedba različitih slovopisa, korištenje starijih i novih slovarica, radionica krasopisa, izložba starih pisama. Učenici i učitelji, mogli su sudjelovati u radionicama i pogledati zanimljivu izložbu te razvijati svijest i potrebu za očuvanjem jezika i vještine pisanja. Mjesec školskih knjižnica obilježen je projektom školske knjižničarke pod nazivom Na krilima mašte, a u sklopu projekta Boje znanja koji je proveden na razini škole. Projekt je namijenjen za sve učenike nižih i viših razreda. Zadatak projekta je poticanje čitanja priča i legendi te istraživanje narodne književnosti. Zavisno o uzrastu učenika, za svaki je razred pripremljena neka zabavno-poučna aktivnost nakon čitanja i upoznavanja s legendama zavičaja. S učenicima prvih i drugih razreda čitala sam legende o vilama i vilenjacima Medvednice nakon čega su učenici izrađivali vilinsku osobnu kartu, pokušali okarakterizirati i ilustrirati lik svoje najdraže vile. Učenici trećih i četvrtih razreda slušali su legende o copnicama te promišljali o izgledu i osobinama lika, o praznovjerju i razlozima negativne percepcije i doživljavanju vještica kao zlih. Peti i šesti su razredi slušali legende o vilama i vilenjacima, ali i lokalne legende koje sam zapisala u razgovoru s mještanima te igrali igru Stvori legendu. Učenici su, na temelju smjernica i natuknica osmislili i napisali legendu radeći u grupama. Prisjetili su se glavnih osobina legende kao prozne vrste, pozitivnih i negativnih osobina likova, karakterizacije likova osobinama i postupcima te naglašavali poantu. Ponuđene su im na izbor tri različite priče među kojima je trebali jednu odabrati, nasloviti je, razraditi radnju do njezinoga završetka. Učenici sedmih i osmih razreda nakon upoznavanja s raznim legendama Zagreba i zavičaja, s posebnim naglaskom na legendu o Crnoj Kraljici i Medvedgradu, igrali su igru Potraga za blagom Crne Kraljice. Igrali su u skupinama, pred sobom imali ploču za igru koja ih je vodila kroz igru, a time i kroz priču koju su paralelno stvarali izabirući likove, mjesta radnje, zaplete, nenadane obrate te tako dolazili do samoga cilja, tj. do blaga Crne Kraljice. Kulturna i javna djelatnost OŠ Ivana Grande obogaćena je sudjelovanjem u velikom spomenutom projektu Boje znanja, a u okviru Erasmus + projekta i mobilnosti učitelja, s ciljem poboljšanja učiteljskih kompetencija i osuvremenjivanja nastave kroz nove metode i tehnologije te učvršćivanje zajedništva i timskog rada. U sklopu projekta nazvanog Boje znanja sudjelovalo je devet učitelja tijekom

dviju školskih godina. Svaki je učitelj posjetio određenu europsku destinaciju, a zatim nastavio aktivnosti u sklopu svojega rada. Destinacija školske knjižničarke bila je Island gdje se upoznavala s tamošnjim legendama i krajolicima. Program provođenja projekta, u sklopu rada školske knjižničarke, nosio je naziv Petak u sepiji. Učenici su se upoznali s djelima narodne književnosti svoga naroda, ali i europskih naroda (Islanda). Veliki je uspjeh postignut u unaprjeđenju suradnje škole i lokalne zajednice, što je bio jedan od temeljnih ciljeva projekta. Završetkom projekta reakcije su bile izuzetno zadovoljavajuće, učenici su više motivirani, zainteresirani za nastavu i rad, primjenjuju naučeno u svakodnevnom životu, samostalno istražuju aplikacije, školska knjižnica uvijek je puna djece, razvila se svijest o važnosti očuvanja narodne tradicije i narodne književnosti, veće je zadovoljstvo učitelja.

Projekt školske knjižničarke odvijao se u četiri ciklusa:

1. Priče iz začarane šume
2. Legende Islanda
3. Na krilima mašte
4. Legende zavičaja

1. Priče iz začarane šume

Učenici su upoznali pojam legende kao prozne vrste, pojam narodne pripovijetke i legende kao neizostavne podvrste narodnih pripovijedaka (uz pojmove bajke, novele, anegdote, basne od kojih su mnoge učenicima već poznate), upoznali sličnost i razlike između legende i bajke, uočavali ispreplitanje zbiljskih i nezbiljskih elemenata, povijesne ličnosti i zemljopisne nazive u legendama te fantastične elemente (bića) i njihovo tumačenje. Školska je knjižničarka, sudjelujući na satovima hrvatskoga jezika, upoznavala učenike s fantastičnim bićima i legendama Zagreba i okolice, Medvednice, Zagorja. Učenici su povezivali legende s povijesnim kontekstom, osobama i stvarnim stanjem ljudi i krajeva, a vezano uz pismenost, obrazovanje, neukost, strahove te zaključivali da su to razlozi pojavljivanja fantastičnog u pripovijetkama. Učenici i učitelji su izuzetno pozitivno reagirali na novu temu i doživljavali je kao osvježanje u radu, pokazivali velik interes za temu i spremnost na razgovor, suradnju i daljnji rad, kreativnost, maštovitost i promišljanje o temi.

U sklopu prvoga ciklusa, *Priče i legende Medvednice*, stavljen je naglasak na povezanost čovjeka s prirodom, fantastično kao odraz njegova straha, mašte, neznanja, neiskustva kao i njegova raskida s prirodom; učenici su, kroz razgovor, govorili o iskustvima i susretima s legendama u školi i svakodnevnom životu, legendama u govoru, o sličnostima i razlikama između legende i bajke. U sklopu prvoga ciklusa, učenici su slušali i razgovarali o vilama i vilenjacima te upoznali legende i vjerovanja o njima, razgovarali i čitali o vilama i vilenjacima medvedničkih šuma, čuvarima šume, njihovoj ulozi, osobinama, prebivalištu te o malenom šumskom čovjeku zvanom Mucko ili Žirek, zaštitniku i čuvaru prirode i šume. U radioničkom dijelu učenici su izrađivali osobnu kartu svoje najdraže vile ili vilenjaka. Na satu posvećenom vješticama, tj. medvedničkim copnicama, učenici su iznosili svoja „iskustva“ i „susrete“ s copnicama, razgovarali o njihovom izgledu, ponašanju, razlozima negativne percepcije i doživljavanju vještica kao zlih, čitali tekstove o medvedničkim i zagrebačkim copnicama. Povratkom u prošlost, učenici su saznali stvarne povijesne činjenice vezane uz progon vještica u Zagrebu i Europi, iznosili doživljaje i razmišljanja o razlozima progona, razgovarali o neukosti, neznanju, nepriznavanju i nepoštivanju različitosti.

U sljedećoj fazi projekta učenici su se upoznali s povijesnim činjenicama vezanim uz gospodare Medvedgrada i Barbaru Celjsku, uočavali su razlike između povijesnog i izmišljenog te zaključili, na temelju toga, o osobinama Crne Kraljice. Upoznali su povijest i vladare Medvedgrada, Barbaru Celjsku, njezinu nesretnu sudbinu te legende koje govore o njezinoj ljepoti, okrutnosti, oholosti, pohlepi, zlobi; čitajući legende o Crnoj Kraljici i njezinom gavranu,

učenici su razlikovali pozitivne i negativne osobine lika, uspoređivali i razlikovali povijesne činjenice od izmišljenog, bajkovitog. U radioničkom dijelu, učenici su, na temelju osobina lika Crne Kraljice, izrađivali njezin portret.

2. Legende Islanda

Nakon mobilnosti u sklopu projekta, školska je knjižničarka učenike upoznala s legendama Islanda. Kao rezultat toga, nastala je božićna predstava školske knjižničarke *Božićni trolovi* koja opisuje islandsku božićnu tradiciju, islandski folklor, običaji, vjerovanja, glazbu. Učenici su na taj način upoznali legende i vjerovanja Islanda, posebno božićna vjerovanja. Slijedilo je stvaranje scenske izvedbe, upoznavanje s likovima igrokaza (*Grilla i 13 božićnih trolova*), podjela uloga i uvježbavanje predstave koja će se izvoditi na školskoj božićnoj priredbi, izrada kostima i scenografije.

3. Na krilima mašte – igramo se legendama

U sklopu trećeg ciklusa, učenici su koristili svoja dotadašnja iskustva i saznanja o legendama i njihovim osobinama te, kroz grupnu igru i zabavu, stvarali legende i legendarne likove. Učenici 4. razreda stvarali su vilinsku osobnu kartu; na temelju osobina koje bi htjeli da njihova vila ima, sudjelovali u radionici *Moja najdraža vila* i stvarali lik svoje najdraže vile. Učenici su, kroz igru, upotrijebili svoja iskustva i stvarali legende, kreirali i osmišljavali likove u legendama, kroz grupni rad zajednički stvarali priču, zaplete, nagle obrate, napetosti, isticali pouke i zaključke, slijedili fabularnu liniju i zabavili se. Učenici 5. i 6. razreda sudjelovali su u radionici *Stvori legendu*. Na temelju smjernica tj. natuknica, osmislili su i napisali legendu. Učenici su stvarali u skupinama. Dobili su tri različita nacrtu legende i odabrali onaj koji im se najviše sviđa nakon čega su stvarali, tj. proširili, legendu dodajući pojedinosti, mjesta i likove, naslov. Učenici 7. i 8. razreda sudjelovali su u radionici *Potruga za blagom Crne Kraljice*: stvarali su i pisali legendu o dva heroja koji kreću u potragu za zakopanim blagom Crne Kraljice, koje se, kako legenda kaže, nalazi zakopano u nekom rudniku, a čuva ga velika zmija. Na temelju ponuđenih sastavnih dijelova fabule, mjesta i likova koje susreću, osmislili su i napisali legendu koristeći maštu i znanje o legendama.

4. Legende zavičaja - upoznavanje s legendama zavičaja

U sklopu ovoga ciklusa projekta, školska je knjižničarka razgovarala s mještanima, zapisivala legende i vjerovanja njihova zavičaja, poticala suradnju škole s lokalnom zajednicom i spašavanje legendi (narodne književnosti) od zaborava. S učenicima je analizirala materijale i odabrala legende koje će poslužiti kao tema scenarija za budući film. Nakon toga uslijedilo je pisanje scenarija, korekcija, snimanje i projekcija filma na proslavi Dana škole. Dosta se učenika, a i odraslih, uključilo u potragu za legendama zavičaja i njihovo bilježenje. Projekt je pobudio interes učenika i lokalne zajednice za očuvanjem i bilježenjem djela narodne književnosti, legendama. Velik je interes pobudio spomenuti film *U potrazi za legendom* i potaknuo na upoznavanje s legendama za koje se nije znalo niti čulo.

Učenici su aktivno i s velikim interesom sudjelovali u provođenju svih ciklusa unutar projekta. Po završetku projekta, a u sklopu proslave Dana škole, rezultati rada predstavljeni su kroz različite sadržaje i aktivnosti: sam rad školske knjižničarke predstavljen je kroz izložbu učeničkih crteža koji su nastajali tijekom ili nakon pojedinih radionica. Na Štandu s legendama izloženi su recepti s ljekovitim biljem zavičaja, proizvodi od samoniklog ljekovitog bilja, učenička zadruga izradila je, zajedno s knjižničarkom, kozmetiku od ljekovitog bilja zavičaja i još mnogo toga. Izrađena je mapa s legendama u kojoj se nalaze sve zapisane legende zavičaja, nastale kao rezultat rada na terenu i razgovora s lokalnim stanovnicima, ilustrirana učeničkim crtežima na pojedinu temu koja je obrađivana na radionicama te igrama s legendama koje se mogu igrati na satu i na taj način upotrijebiti i koristiti stečena znanja na kreativan, zabavan, maštovit i inovativan način. Na proslavi je prikazan spomenuti igrano – dokumentarno - animirani film *U potrazi za legendom*, čiji je scenarij nastao kako rezultat rada školske knjižničarke sa Školskim filmsko-novinarskim društvom.

Važno je napomenuti, a u sklopu projekta Boje znanja, Božićna priredba obilježena je predstavom školske knjižničarke *Božićni trolovi* koja prikazuje legende i božićna vjerovanja Islanda kao rezultat Erasmus + mobilnosti. Predstava je donijela svima potpuno nepoznata božićna vjerovanja i običaje dalekoga Islanda.

Druge aktivnosti

Mjesec hrvatske knjige obilježen je književnim susretom s članovima Udruge Korablja i gospođom Željkom Horvat-Vukelja koji su predstavili slikovnicu *Priča o Vedranu*. Učenici nižih razreda družili su se pritom s osobama s posebnim potrebama, iznenadili ih darovima koje su sami izradili sa svojim učiteljima. Ovim je susretom stavljen naglasak na razvijanje svijesti o različitosti, poticana tolerancija i pomaganje potrebitima, na stvaranje čitalačkih navika i ljubavi prema knjizi kroz susret s autorom.

Za učenike viših razreda organiziran je zanimljiv književni susret s gospodinom Darkom Berljakom, književnikom, alpinistom, vođom brojnih alpinističkih ekspedicijama na Himalaju te jednim od čelnih ljudi HGSS-a. Susret je pobudio velik interes učenika, poticao čitalačke navike, ljubav prema alpinizmu te boravku u prirodi i očuvanje i poštivanje prirode.

Tijekom Mjeseca hrvatske knjige, svake se školske godine održava projekt školske knjižničarke pod nazivom *Miss knjige*; veselo i zanimljivo natjecanje s ciljem populariziranja čitanja i razvijanja čitalačkih navika učenika. *Miss knjige* izbor je za najbolju, najpametniju i najpoučniju knjigu godine. Učenici su ukratko predstavili sebe i svoju najdražu knjigu (o čemu govori, što poručuje, što su iz nje naučili, što im se posebno svidjelo, svoju poruku ostalim čitačima) i dokazali zašto baš ona treba postati Miss knjige. Odlukom žirija od šest članova, tri učenika i tri učitelja, izabrani su natjecatelji u uži izbor koji su izvlačili pitanja iz šešira na koja su trebali što snalažljivije odgovoriti, a nakon toga izabrana je druga pratilja, prva pratilja i Miss knjige. Ovaj je projekt s veseljem prihvaćen i učenici se puno vremena unaprijed pripremaju za svoje predstavljanje knjige.

Povodom Svjetskog dana smijeha, početkom drugoga polugodišta, već se šest godina održava Tjedan smijeha, projekt školske knjižničarke. Cijeli tjedan posvećen je smijehu i radosti, obilježen različitim aktivnostima svakoga dana toga tjedna, s ciljem razvijanja ugodnoga i vedroga ozračja u školi, pozitivne motivacije, zbližavanja učitelja i učenika te poticajne i zanimljive radne sredine. Održan je Dan društvenih igara posvećen zabavnim novim, ali i zaboravljenim igrama, Dan pletenica i izbor najljepše frizure, Domaći dan, D-dan (Dan zamjene uloga), Dan ludih *obleka* i šaljiva modna revija učenika, učitelja i stručne službe koji su bili pozvani da toga dana odjenu i pokažu najneobičnije i najmaštovitije modne kombinacije. Učenici su u kutiju smijeha ubacivali viceve nakon čega su birali najbolji vic, a učenički *biseri*, koje knjižničarka skuplja i zapisuje dugi niz godina, izloženi su na panou škole. Projekt završava svečanom priredbom, presjekom kroz svaki od dana te projekcijom fotografija i

dodjelom medalja, zlatnog, srebrnog i brončanog *Smajlića*. Projekt je svake godine s nestrpljenjem i veseljem iščekivan od učenika, ali i od učitelja, kao osvježeno, radost i poticaj na početku drugoga polugodišta.

Svjetski dan čitanja naglas obilježen je čitanjem priča u razredima i u školskoj knjižnici, uz ugodno ozračje i opuštajuću glazbu. Projekt se nastavlja dugi niz godina.

Svjetski dan potrošača obilježen je projektom školske knjižničarke, kolegice iz razredne nastave, školske psihologinje i Školskog filmsko-novinarskog društva. Ovaj je projekt posvećen razvijanju svijesti i realnije slike učenika o novcu, pravima potrošača, o potrošnji i konzumerizmu, reklamama, subliminalnim porukama. U radioničkome dijelu stavljen je naglasak na reklamama, probuđena svijest učenika o snazi reklama i marketinga te njihovom utjecaju na potrošače i novac, održane su radionice prema predlošcima sa stranice www.medijskapismenost.hr i dr.

Svjetski je dan pripovijedanja obilježen aktivnostima u knjižnici i u razredima, čiji je cilj bio razvijanje ljubavi prema knjizi i pripovijedanju, poticanje mašte i kreativnosti, druženje i zabava. Učenici viših razreda posjećivali su učenike nižih razreda i pričali im priče. Priče su mogli malo izmijeniti, samostalno osmisliti ili pak ispričati neku priču svima već poznatu.

Deset godina zaredom održava se kviz znanja iz hrvatskoga jezika AKZ (Adamovečki kviz znanja), koji je nastao kao projekt školske knjižničarke, koja je u trenutku njegova nastanka bila zaposlena na radnome mjestu učitelja hrvatskoga jezika. Kviz se održava u sklopu Dana hrvatskoga jezika te na zabavan i interaktivan način naglašava ulogu i značaj hrvatskoga jezika te važnost učenja i poznavanja materinskoga jezika i književnosti. Kviz motivira učenika za natjecanje i popularizira predmet hrvatski jezik. U sami kviz je, na zabavan i popularan način, uključena i publika, učenici i učitelji.

Svjetski dan audiovizualne baštine i Svjetski dan animiranoga filma obilježeni su radionicom stop animacije za sve učenike. Učenici su upoznati s tehnikama nastanka animiranoga filma, vrstama animacija, naglašena je važnost poznavanja medijskih mogućnosti i bogatstva audiovizualne baštine, potaknuta mašta i kreativnost. Učenički su radovi okupljeni na jednome mjestu, prezentirani u holu škole te objavljeni u digitalnome školskom listu.

Knjižničarka svake godine gostuje u četvrtim razredima na lektiri Ključić oko vrata Nikole Pulića, kao glavni lik romana. Kroz razgovor s učenicima, odgovarajući na pitanja koja ih zanimaju o samome djetinjstvu glavnoga lika, autoru, radnji romana i likovima, knjižničarka

nastoji popularizirati dječji romana, poticati čitanje te djelovati odgojno, zagovarajući oprez u komunikaciji sa strancima, igre na otvorenom, druženje i prijateljstvo.

Organizirana je i terenska nastava za učenike 6. i 7. razreda u Maksimir te u Šibenik i Slapove Krke. Za vrijeme terenske nastave, knjižničarka je obrađivala lektirne naslove, roman Maksimirci Nikole Pulića i putopis Krkom uzvodno istoga autora. Detalji iz knjiga prikazani su na, za učenike, ali i kolege, poseban način, tako što si ih mogli doživjeti posjećujući lokacije opisane u djelima, krećući se putevima likova, ali i autora.

Očuvanje tradicije pisanja potaknuto je, u vrijeme Valentinova, postavljanjem Kutije ljubavi ispred knjižnice te pisanjem pisama i ljubavnih poruka. Osim očuvanja pomalo zaboravljene tradicije pisanja pisama, cilj projekta bio je razvijanje i poticanje vedroga i prijateljskoga ozračja u školi te iskrenosti.

Knjižničarka svake godine uvodi učenike prvih razreda u svijet knjiga i čitanja upoznavajući ih s prostorom i rasporedom te građom školske knjižnice. Kroz zanimljive, interaktivne igre, učenici uče razlikovati vrste građe prema njihovoj namjeni, pravila ponašanja u knjižnici i pravila postupanja s posuđenom građom. Učenici se prisjećaju poznatih priča na nepoznati način, bivaju uvedeni u svijet knjiga i knjižnice igrom, glumom i zamjenom uloga.

U školskoj se knjižnici često održavaju sati hrvatskoga jezika i medijske kulture, kao dopuna nastavi, usporedbom književnog djela i ekranizacije istog, uz razgovor i analizu doživljenog. Školska knjižničarka često potiče i pomaže kolegama u primjeni kreativnog pristupa lektiri stvaranjem dramatizacija pripovjednih tekstova u kojima se učenici mogu pisano izraziti stvarajući maštovite i zabavne dramatizacije poznatih bajki i priča, a potom ih izvoditi i upoznati obilježja dramskoga i scenskoga teksta.

Školska je knjižničarka, u suradnji s učiteljima razredne nastave, bila voditeljem projektnoga dana posvećenoga legendama zavičaja. U školskoj dvorani, učenicima je pričala legende, koje je prikupljala na terenu, u komunikaciji s lokalnim stanovništvom, sudjelujući u ranije spomenutome projektu Boje znanja. Legende su sakupljene u ilustriranoj mapi Legende zavičaja, koja se nalazi u školskoj knjižnici. Mapa obuhvaća zapise lokalnih legendi i vjerovanja, igre s legendama, učeničke ilustracije i dr. Učenicima je prikazan film Školskog filmsko-novinarskog društva U potrazi za legendom, nastao prema scenariju školske knjižničarke. Nakon pripovijedanja i projekcije, učenici su, zajedno sa svojim učiteljima, doživljeno prikazali likovnim, dramskim tehnikama, ili pak pokretom i glumom.

Treba spomenuti i obilježavanje Svjetskog dana kravata, kada učenici i učitelji u školu dolaze s najrazličitijim kravatama, naglašavajući povijest i tradiciju nošenja kravate, Svjetski dan ljubaznosti, kada učenici dijele ljubazne poruke svima u školi, stvarajući ugodno i vedro ozračje u školi te pozitivnu motivaciju, *Ples pod maskama*, povodom maškara, koji vodi i organizira školska knjižničarka, u suradnji s učiteljima, na kome su učenici, kroz ples i zabavu, upoznati s osnovnim glazbenim stilovima i razdobljima.

U sklopu Domjanićevih dana, koji se svake godine održavaju u područnoj školi Adamovec, iz kojega je pjesnik rodom, održan je školski projekt *Gdo ti je za me rekel*, posvećen Domjaniću, u kome je školska knjižničarka sudjelovala sa zabavnim, interaktivnim kvizom.

Tu su i brojna sudjelovanja i suradnja školske knjižničarke s kolegama u razrednoj i predmetnoj nastavi, a sva događanja popraćena su u školskom digitalnom listu Kresnice koji, zajedno s novinarskom skupinom, uređuje školska knjižničarka.

4. Zaključak

Velika je i neizostavna uloga školskih knjižnica u modernome društvu. Velike promjene suvremenoga društva, pa tako i čitatelja, pretvorile su knjižnicu u aktivnoga pratitelja te korisnoga suradnika. Školska knjižnica još je više postala mjesto za učenje temeljeno na istraživanju i stvaralaštvu, tj. mjesto za učenje i stjecanje vještina potrebnih za 21. stoljeće.

Djelatnost knjižnice, usmjerena prema osposobljavanju učenika i učitelja za istraživačko učenje, informacijsku pismenost, timski rad i kvalitetnu prezentaciju, pokazatelj je kompetencija školske knjižnice. Korištenjem knjižnične građe kojima raspolaže te suradnjom knjižničara i učitelja ostvaruje se partnerstvo u školskoj knjižnici. Partnerstvo je moguće i ostvarivo međupredmetnim povezivanjem odabranih zajedničkih sadržaja, medija, sudjelovanjem školske knjižnice u stvaranju, organizaciji te kvalitetno osmišljenom izvođenju nastavnoga sata. Tijekom samoga diplomskoga rada iznesene su glavne sastavnice kulturne i javne djelatnosti škole, kao jednog od programskih dijelova rada školske knjižnice. Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice zauzima nezaobilazno mjesto u cjelokupnom životu škole, a školski knjižničar animator, pokretač i informator. Zadatak je knjižničara otvoriti i promovirati prostor, fondove, nove knjižnične usluge i nove stilove učenja.

Kroz predstavljene primjere iz prakse školske knjižničarke, a u sklopu kulturne i javne djelatnosti u knjižnici OŠ Ivana Grande, koja se sastoji od matične i tri područne škole, izuzetno je važna suradnja školskog knjižničara sa svim zaposlenicima škole.

Poticanje učenika na samostalan i istraživački rad na izvorima informacija i znanja, razvijanje kulturnih potreba i navika, humanizacija i razvijanje ugodnoga i vedroga ozračja prostora u kojem se odvija odgojno-obrazovni rad, uključivanje u nastavni proces na neformalan, ali zanimljiv i poticajan način te samopromocija glavni su ishodi djelovanja školskog knjižničara. Knjižnica, na taj način, postaje središnje mjesto u školi te izvor informacija, kulture, multimedije, mjesto za rad, učenje, ali i ugodno mjesto za igru, opuštanje i druženje. Otvaranjem vrata školske knjižnice te aktivnim uključivanjem knjižničara u život i rad škole, učenici i učitelji mogu upoznati sve djelatnosti školskog knjižničara i školske knjižnice te značenje kojeg ima u školi; kako školski knjižničar nije samo osoba koja zadužuje i razdužuje knjige te „lupa žigove“, već ima ključnu ulogu u obrazovnom, odgojnom i kulturnom životu škole. Školska knjižnica postaje mjesto koje omogućuje razvoj kreativnosti, novih interesa, pobuđuje znatiželju te razmjenu ideja i mišljenja, mjesto ugodnog druženja u koje svi rado

dolaze. Svojim uključivanjem i pažljivim te ciljanim odabirom aktivnosti, školski knjižničar privlači i animira učenike i učitelje da dolaze u knjižnicu, da tamo provode što više slobodnoga vremena, da njezin prostor bude prepoznat i prihvaćen kao vedar, ugodan i poticajan prostor u kojem se dobro osjećaju, u kojem rado i redovito provode svoje vrijeme te da, što je više moguće, koriste njezine potencijale. Kvalitetno osmišljenom i realiziranom kulturnom i javnom djelatnošću školski knjižničar nastoji privući pažnju, informirati, educirati, zainteresirati i motivirati. Knjižničar se u toj ulozi pokazuje i snalazi poput umjetnika, umjetnika informatora, animatora, uslužnog djelatnika i izvođača.

4. Bibliografija

Popis literature je generiran pomoću alata za upravljanje referencama Zotero, verzija 5.0.95.1.

Banek Zorica, M. (2015) 'Školski knjižničar u medijskom okruženju'. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/797516> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Boras, A. (2018) 'Knjižnice u sustavu obrazovanja'. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/953878> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Kovačević, D. and Jasmina, L. (2014) 'Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu'. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/738990> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Kovačević, D., Lasić-Lazić, J. and Lovrinčević, J. (2004) 'Školska knjižnica - korak dalje'. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/147293> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Matošević, N. (2019) 'Utjecaj tehnologije na poslovanje školskih knjižnica'. Available at: <https://www.bib.irb.hr/1029812> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

'Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje' (2011). Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/985419> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Pažin- Ilakovac, R. (2012) 'Kulturna i javna djelatnost škole- partnerski pristup', *Pedagogija i kultura*, p. 193.

Šabić, M. (2004) 'Školska knjižnica kao žarišno mjesto kulturne dinamike', *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 50(11), pp. 164–179.

Slavić, D., Banek Zorica, M. and Prikratki, A. (2013) 'Uloga školske knjižnice u korelacijsko-integracijskome pristupu djelu Eugena Kumičića Pod puškom', *Školski vjesnik : časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 62(1), pp. 174–161.

Standard za školske knjižnice (no date). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Stričević, I. (2010) 'Rad na projektu u školskoj knjižnici - metoda aktivnog učenja', *XXII. Proljetna škola školskih knjižničara: Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika: neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum*, p. 101.

Udina, K. (2012) 'Samovrednovanjem do vrednovanja – mi znamo kako!', *XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske Smjernice za rad školskog knjižničara*, p. 49.

'UNESCO-v manifest za školske knjižnice' (Citirano: 28. siječnja 2021.), p. 3.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20 (no date). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (Citirano: 28. siječnja 2021.).

Knjižnica, knjižničar i život škole

Sažetak

Odredbama Zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju propisano je i određeno postojanje i djelovanje školske knjižnice. Školska knjižnica zakonski mora udovoljavati i uvjetima koji su propisani Standardima. Standard propisuje da se djelatnost školske knjižnice odvija kroz tri osnovne programske odrednice: odgojno-obrazovna djelatnost, stručna referalna knjižnična djelatnost te kulturna i javna djelatnost. Djelatnost knjižnice, usmjerena prema osposobljavanju učenika i učitelja za istraživačko učenje, informacijsku pismenost, timski rad i kvalitetnu prezentaciju, pokazatelj je kompetencija školske knjižnice. Korištenjem knjižnične građe kojima raspolaže te suradnjom knjižničara i učitelja ostvaruje se partnerstvo u školskoj knjižnici. Nacionalni kurikulum navodi da se školska knjižnica neposredno i posredno uključuje u odgojno-obrazovni proces: neposredno kroz knjižnično-informacijsko obrazovanje, a posredno unutar međupredmetne korelacije. Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice zauzima nezaobilazno mjesto u cjelokupnom životu škole, a školski knjižničar je animator, pokretač i informator. Zadatak je knjižničara otvoriti i promovirati prostor, fondove, nove knjižnične usluge i nove stilove učenja. Kulturna i javna djelatnost sastavni je i neizostavni dio godišnjeg plana i programa rada školske knjižnice te odgojno-obrazovnog rada škole. Sadržaji kulturne i javne djelatnosti poticaj su za provođenje aktivnosti, događanja i projekata na određenu temu koje osmišljava, pokreće i koordinira školski knjižničar, uz suradnju s učiteljima u školi.

Ključne riječi: kulturna i javna djelatnost knjižnice, školski knjižničar, školski projekt, samovrednovanje i vrednovanje, knjižnični fond, školski kurikulum

Library, Librarian and the Life of the school

Summary

By the clauses of Law for Elementary and Middle Education, the existence and function of the school library is stipulated. The school library, by law, needs to meet the standards that are laid down by Standards. The Standard prescribes that the function of the school library is condoned through three basic program guidelines: an upbringing-educational activity, professional library activity, and a cultural – public activity. The library's activities, aimed at training students and teachers for research learning, information literacy, teamwork and quality presentation, are indicators of competences of the school library. By using of the library materials at disposal and the cooperation of librarians and teachers, a partnership is made in the school library. The national curriculum states that the school library is directly and indirectly involved in the educational process: directly through library-information education, and indirectly within the correlation between different schools' subjects. The cultural and public activity of the school library occupies an indispensable place in the life of the school, and the school librarian is an animator, initiator and informant. The librarian's task is to open and promote the library space, funds, new library services and new learning styles. Cultural and public activity is an integral and indispensable part of the annual plan and program of work of the school library and educational work of the school. The contents of cultural and public activities are an incentive to carry out activities, events and projects on a specific topic designed, initiated and coordinated by the school librarian, with cooperation with teachers in the school.

Keywords: cultural and public activity of the library, school librarian, school project, self-evaluation and evaluation, library fund, school curriculum